

Маънавий-маърифий,
илмий-услубий журнал.
1996 йилда ташкил этилган.

Таҳрир ҳайъати раиси:

А.Х.ТОШҚУЛОВ,

Ўзбекистон Республикаси Олий
ва ўрта махсус таълим вазирлиги

Таҳрир ҳайъати раиси

ўринбосарлари:

У.Ш.БЕГИМҚУЛОВ

С.М.БУЗРУКХОНОВ

Бош муҳаррир:

З.Т.ХАКИМОВ

Бош муҳаррир ўринбосари:

М.Х.ЭСАНОВ

Таҳрир ҳайъати аъзолари:

О.Қ.РИХСИМБАЕВ

О.Х.БАЗАРОВ

И.У.ИБРАГИМОВ

М.ТАЖИЕВ

Г. К.БАХОДИРОВА

Ў.П.УМУРЗАҚОВ

И.У.МАЖИДОВ

С.М.ТУРОБЖОНОВ

К.А.ШАРИПОВ

Р.И.ХАЛМУРАДОВ

Н.К.МАДИЯРОВ

М.К.КОДИРОВ

Жамоатчилик кенгаши

аъзолари:

Х.А.АКБАРОВ, Г.Ш.РИХСИЕВА,

К.Х.КАРИМОВ, Ж.А.РИЗАЕВ,

Ш.Т.КУДРАТХАДЖАЕВ,

Б.Ш.УСМОНОВ,

Ш.С.СИРОЖИДДИНОВ,

Т.З.ТЕШАБАЕВ, М.Т.ХОДЖИЕВ,

У.ҚОСИМХЎЖАЕВ,

Қ.Х.АБДУРАХМАНОВ,

Б.И.АБДУЛЛАЕВ,

Н.М.ЖАББОРОВ, В.К.ЖАРОВ,

М.А.ЖУМОМУРОТОВ

Масъул муҳаррир:

М.ТОЖИЕВ

Таҳририят аъзолари:

З.ЖУМАНОВА

М.НУРМЕТОВА

У.САИДОВ

ТА'ЛИМ, ФАН VA INNOVATSIYA

2021/5-сон

Мундарижа:

ТАЪЛИМ МЕНЕЖМЕНТИ

- U. Marasulova.** Jamoani boshqarishda muloqot madaniyati va uning o'rni 4
B. Qo'chqorov. Ta'limda rag'batlantirish metodlaridan foydalanish ...8

МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ-МОДУЛЬ-КРЕДИТ ТИЗИМИНИНГ АСОСИ

- З. Чоршанбиев.** Кредит модуль тизимида талабаларнинг касбий тайёргарлигини табақалаштирилган ёндашув асосида амалга ошириш мазмуни 14

ТАЪЛИМДА УЗЛУКСИЗЛИК ВА УЗВИЙЛИК

- П. Пўлатова.** Имконияти чекланган фарзанди бор ота-оналар учун тавсиялар 20
Д. Тангриева. Актёр ижодида пластик ҳаракатлар ифодавийлигини таълимда ёритилиши 24
M. Vohidova. Boshlang'ich ta'limning ona tili va o'qish o'quv dasturi mazmunini takomillashtirish bo'yicha tahliliy takliflar va mulohazalar 26
D. Mustafayeva. Yangi O'zbekistonda ta'lim sifatini oshirish istiqbollari: islohotlar va yangiliklar 32
D. Anvarova. Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarning bilish jarayonlarining o'ziga xos xususiyatlari 36

ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИДАН ИНТЕГРАЦИЯСИ ИМКОНИЯТЛАРИ

- Б. Тўрақулова.** Олий таълим кафедралари ҳамда ишлаб чиқариш корхоналари интеграциясини таъминлаш омиллари 40
К. Мухаммадиев. Таълим самарадорлигини оширишда жисмоний маданият ва спорт фанининг фанлараро боғланишини ташкил этиш 46
Н. Юсупова. Роль межпредметных связей в обучении математики учащихся вспомогательной школы 51

ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИДА АКТ ИМКОНИЯТЛАРИ

- З. Мамаражабова.** Ихтисослаштирилган мактабда адабий таълимда ахборот-коммуникатив технологияларидан фойдаланиш 54

Муассислар:

Ўзбекистон Республикаси
Олий ва ўрта махсус
таълим вазирлиги,
Олий таълимни

ривожлантириш тадқиқотлари
ва илғор технологияларни
тадқиқ этиш маркази

Манзил: 100095, Тошкент
шаҳри, Олмазор тумани,
Шифо нур кўчаси, 75-уй
Телефон: (71) 207-03-41
e-mail: gmhat@edu.uz

Журнал Ўзбекистон Матбуот ва
ахборот агентлигидан 2014 йил
26 декабрда 0506 рақами билан
рўйхатдан ўтган.

*Журнал ҳар ойда ўзбек, рус ва
инглиз тилларида электрон
шаклда чоп этилади.*

“Та’лим, фан ва innovatsiya”
журнали Ўзбекистон

Республикаси Олий аттестация
комиссияси Раёсатининг
2015 йил 18 ноябрдаги
218/5-сонли қарори билан
13.00.00 – ПЕДАГОГИКА
ФАНЛАРИ бўйича, 2018 йил
28 ноябрдаги 247/6-сонли
қарори билан 23.00.00 –
СИЁСИЙ ФАНЛАР бўйича
докторлик диссертациялари
асосий илмий натижаларини
чоп этиш тавсия этилган илмий
нашрлар рўйхатига киритилган.

“Та’лим, фан ва innovatsiya” жур-
налидан кўчириб босиш фақат
таҳририятнинг розилиги билан
амалга оширилади. Мақолада
келтирилган фактларнинг тўғ-
рилиги учун муаллиф масъул-
дир. Таҳририят фикри муаллиф-
лар фикрига мос келмаслиги
мумкин.

*Журналнинг тўлиқ матнини
devedu.uz расмий сайтидан
юклаб олишингиз мумкин.*

Sh.Ro‘ziyev. Voleybol o‘yini texnikasi 59
Yo.Xakimova. Oliy ta’lim muassasalarida masofaviy o‘qitishning
didaktik ta’minotini takomillashtirishning metodlari va shakllari 66

ПЕДАГОГИКА ВА ПСИХОЛОГИЯ

M.Xamidova. Geometrik materialni o‘rgatish bo‘yicha
korreksion-pedagogik ish mazmuni 70
M.Baybaeva. Развитие общеобразовательного учреждения,
как конкурентоспособной
социально-психологической системы 74
A.Koshelova. Педагогическое мастерство в образовательном
процессе творческих вузов 78
B.Xudoyberdiyev. Ўқувчиларда жисмоний-ақлий ривожланиш
уйғунлигини амалга оширишнинг педагогик шартлари 82
A.Tajimuratov, M.Olloqulov. Nutqi to‘liq rivojlanmagan bolalarda
nutqni tushunishni rivojlantirish yo‘llari 85
Sh.Amirsaidova. Aqli zaif o‘quvchilarni mehnatga
o‘rgatish usullari 89
O.P‘latova. Taъlim vositasida asosida
talaбаларнинг мулоқотларини ривожлантириш 92
D.Azizova. Интеллектуал камчилиги бўлган ўқувчиларнинг
атрофимиздаги олам дарсларида нутқни ўзлаштириш йўллари 97
D.Mirzoahmedova. O‘quvchilar jamoasida yuzaga keladigan
nizoli vaziyatlarni hal etishning samarali yo‘llari 101
M.Jo‘raxo‘jayev. Uyda yakka tartibdagi ta’lim samaradorligini
oshirishda art-terapiyadan foydalanish 105
G.Temurova. Bola shaxsini va nutqiy faoliyatini rivojlantiruvchi
o‘yin turlari 108
X.Muzaffarova, O.Tursunqulova. Maktabgacha ёшдаги
болалар билан олиб бориладиган логопедик машғулотларни
уйинлар асосида ташкиллаштириш 114

ЗАМОНАВИЙ ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯЛАР ВА ЎҚУВ ЖАРАЁНИНИ ЛОЙИХАЛАШ

I.Siddiqov. Инновацион ёндашув асосида олий таълим
муассасалари бошқарувида автономия принципларини
жорий этиш зарурати 118
D.Mutalova. Ta’lim va tarbiya jarayoniga zamonaviy
yondashuv usullari. Klaster 124
S.Siradjev. Ахборотларни моделлаштиришда маълумотлар
базаларини лойиҳалаштириш даражалари 130
I.Umirov. Талабаларда технологик компетенцияларни
шакллантиришда инновацион ёндашувлар 134
I.Madrahimova. Адабиёт дарслари самарадорлигини
оширишда педагогик технологияларнинг ўрни 140
K.Jumanova, M.Yusupova. A new approach to teaching
foreign languages: case study 142
A.Sheraliev. Legal language as part of the russian
literary language 145

ТАЪЛИМ ТАРАҚҚИЁТИ

E.Nazirova, A.Nematov, M.Shukurova. O‘zaro dinamik aloqadagi
qatlamlarda suvning filtratsiya jarayonini sonli modellashtirish 150

таълим жараёнининг сифати ва самарадорлиги ортиши, талабаларнинг билиш фаолияти- ни фаоллашувини, фанлараро алоқаларнинг чуқурлашувини кузатиш мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 октябрдаги “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5847-сон Фармони.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 5 июндаги “Олий таълим муассасаларида таълим сифатини ошириш ва уларнинг мамлакатда амалга оширилаётган кенг камровли ислохотларда фаол иштирокини таъминлаш бўйича қўшимча чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-3775-сон Қарори.
3. Ҳамдамов Р., Бегимкулов У., Тайлоқов Н. (2010). Таълимда ахборот технологиялари. Олий таълим муассасалари учун ўқув қўлланма. ЎЗМУ давлат илмий нашриёти. 120 б.
4. Дьяченко С. А. (2007). Электронные средства обучения в деятельности преподавателя. *Среднерусский вестник общественных наук*, (2).
5. Пулатова Д. Т. (2015). Таълим жараёнига электрон ахборот таълим ресурсларини жорий этишнинг педагогик шарт-шароитлари. *Современное образование (Узбекистан)*, (7).
6. Йўлдошев Ж.Ғ. ва бошқалар (2008). Интерфаол таълим сифат кафолати. –Т.: «ЮНИСЕФ».

*Инобат Мадрахимова,
тагистр, ТВЧДПИ*

АДАБИЁТ ДАРСЛАРИ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШДА ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ ЎРНИ

Аннотация. Ушбу мақолада таълим жараёни мазмуни ва шахсга таълим бериш ва уни тарбиялашни янги метод ва усулларини ҳақида ҳамда таълимга замонавий таълим технологияларини қўллашда адабиёт фани мисолида ёндашилган.

Калим сўз: таълим, педагогик технология, метод, шакл, дарс.

Аннотация. В статье рассматриваются содержание образовательного процесса и новые методы и приемы обучения и воспитания личности, а также подход к обучению на примере литературоведения с применением современных образовательных технологий.

Ключевые слова: воспитание, педагогическая технология, метод, форма, урок.

Annotation. The article examines the content of the educational process and new methods and techniques of teaching and upbringing of the individual, as well as an approach to teaching on the example of literary criticism using modern educational technologies

Key words: education, pedagogical technology, method, form, lesson.

Келажакнинг комил инсонларини тарбиялашда, давлатимиз нурли истиқболини яратиш, юртимиз номини жаҳонга таратиш, аждодларимиз томонидан яратилган миллий маънавий, маданий меросни ўрганиш ва унинг инсонпарвар ғояларни тарғиб этиш биз педа-

голарнинг олдида турган муҳим вазифаларимиздан биридир. Бу муаммонинг ечимини топишда эса таълим жараёнининг мазмуни ва шахсга таълим бериш ҳамда уни тарбиялашнинг янги метод ва усулларини билишни тақозо этади.

Жаҳон тажрибаларига таянган ҳолда замонавий таълимни ташкил этишга қўйиладиган муҳим талаблардан бири, ортикча рухий ҳамда жисмоний куч сарф этмай кам вақт ичида юқори самарадорликка эришиш. Шу нуқтаи назардан таълим жараёнига ноанъанавий дарслар ўйин дарс, сахналаштирилган дарс, мусобақа, ролли ўйин дарсларини ташкил этиш, шахс фаолиятига ёндашув концепцияси ва тамойилларига мос келиб улар ўқувчи ички дунёси, тафаккури ва шахсий ҳаётий тажрибасини максимал даражада фаоллаштиришга хизмат қилади. Замонавий педагог, шуларга асосланган ҳолда ўтаётган дарсини самарали чиқиши учун изланиши, ўз устида мунтазам тинимсиз ишлаши лозим.

Глобаллашув муҳотида ижтимоий-иқтисодий ўзгаришлар шароитида бошқа фанлар қатори ўзбек тили ва адабиётини ўқитиш мазмунини такомиллаштириш, дарсларни жаҳон талаблари асосида ўтишни тақозо этади. Шундан келиб чиқиб педагоглар, яъни ҳар бир адабиёт ўқитувчиси ўз ихтисослиги бўйича тўлиқ назарий билимга эга бўлиши, замонавий ўқитиш усулларидан яхши хабардор бўлиб, улардан самарали фойдаланиш йўлларини кашф эта олиши муҳим. Шундагина ўқитиш сифати билан бир қаторда ўқувчиларнинг дарсга қизиқиши ҳам ортади. Барча педагоглар шу жумладан тил ва адабиёт ўқитувчиси том маънода, ижодкор бўлиши шарт, зеро, адабиёт дарси тарбия, ташвиқот, нотиклик, санъаткорликнинг мажмуасидир. Демак, биз мақоламизда асосан педагоглардан адабиёт фани ўқитувчилар мисолида ёндашишга ҳаракат қиламиз.

Таълимни ташкил қилишда адабиёт дарсининг мақсади, моҳиятига қараб унинг асосий методи, кўринишига қараб дарснинг вазифаси ва шакли белгиланади. Барча фанлар қатори адабиёт дарсларини ўқитишда услуб ва усулларнинг алмашилиб туриши дарснинг жозибадорлигини таъминлайди. Дарсда суҳбат, ҳикоя, иншо, ёзма иш, мустақил иш шаклларида фойдаланиш мумкин. Адабиёт дарсларида замонавий усуллардан фойдаланиш яхши натижа беради, албатта, бунда адабиёт ўқитувчиси биринчи галда ижодкор бўлиши керак.

Дарс – мусобақа, конференция, семинар, саёҳат, назм дарси каби дарс турлари оммала-

шиб бормоқда. Ана шундай, яъни ноанъанавий дарс турлари адабий таълим самарадорлигини ошириши шубҳасиз.

Педагогик тажриба натижаси сифатида шуни кўрсатишимиз мумкин, талаба:

- берилган материалдан маъруза тинглаганида ўз эшитганининг 5 % ини;
- ўзи ўқиганининг 10 % ини;
- бевосита видео, расм, кўргазма кўрганида билимнинг 20 % ини;
- тажрибани намойиш қилишда кўрган ва эшитганининг 30 % ини;
- жамоада музокара орқали бирга таҳлил қилганининг 40 % ини;
- яқка машқ қилганида, яъни ўқиган, ёзган, гапирганининг 50 % ини;
- ишбилармонлик ўйини, лойиҳа усули қўлланилганида мустақил ўқиганида, таҳлил этганида, иш ҳимоя қилганида билимнинг 75 % ини;
- ўз устида ишлаб ўрганганларини бошқага тушунтириб, ўқитганида билимнинг 90 % ини эсида сақлаб қолишини аниқладик.

Демак, ўқитишнинг фаол усулини қўллаб, талабани кўпроқ амалиётга ўргатганимизда, у тегишли фан бўйича билимнинг 90 % ини ўзлаштиради.

Биз қуйида 3-синф ўқувчилари учун Ўқиш фанидан тайёрланган 2 соатлик ноанъанавий маъруза дарсини ишланмасини илова қиламиз.

Дарс жараёнида мультимедиали электрон маърузадан, мусикадан, сахна кўринишларидан, фойдаланилади. Дарс ёзувчи Нормурод Норқобиловнинг “Қизча ва қарғалар” ҳикоясини мультимедиали тасвир орқали тинглашдан бошланади. Болаларга бир-неча саволлар билан мурожаат қилиниши мумкин:

Ҳикоя муаллифи ким эканлиги сўралади.

Ўқувчилар ўқиган ҳикоясидан кейин ҳикоянинг баёни бошланди. Бунда ўқитувчи ўқувчиларга Нормурод Норқобиловнинг ҳаёт йўли ҳақида, ёзувчининг бошқа ҳикоялари ҳақида ҳам қисқача маълумот бериши мумкин. Шунингдек Нормурод Норқобиловнинг болалар адабиётининг ривожига қўшган ҳиссаси ҳақида фикр-мулоҳазалар билдирилади.

Иккинчи босқичда “Қизча ва қарғалар” ҳикояси таҳлиliga ўтилиши мумкин. Таҳлил жараёнида ўқитувчи мультимедиали тасвир орқали ҳикоя қаҳрамонларининг расмларини намойиш қилиши тавсия этилади. Дарс фанлараро интегра-

ция методидан фойдаланилган ҳолда халқ оғзаки ижоди, тарих, адабиёт фанлари билан боғланган ҳолда тушунтириб борилади. Ўқитувчи ўқувчилар билан биргаликда ҳикоя қаҳрамонлари образини гавдалантириб сахна кўриниши тайёрлаши ҳам ўқувчиларни дарсга бўлган қизиқишларини янада ошишига сабаб бўлади.

Умуман, Нормурод Норқобилов ижодий мероси умум ўзбек адабиётининг ажралмас қисми бўлган болалар адабиёти хазинасининг ҳам нодир дурдоналаридан эканлиги таъкидланади.

Ўқиш дарсини бундай ташкил қилиш дарс самарадорлигини оширибгина қолмай, балки ўқувчилардаги лоқайдлик ва масъулиятсизликни олдини олади.

Умуман айтганда, ноанъанавий усулларда ўтказиладиган дарслар ўқувчиларда бадиий асарни мустақил мутолаа қилиш ва асарни таҳлил қилиш, энг муҳими, ўзгалар фикрини ҳурматлашга ўргатиш имконини беради.

Хулоса қилиб айтганда, баркамол ёшларни тарбиялашда, жаҳон талаблари ва тажрибаларига таяниш билан бирга, юртимиз номини жаҳонга танитган, аждодларимиз томонидан яратилган миллий маънавий, маданий меросни ўрганиш ва унинг инсонпарвар ғояларни тарғиб этиш орқали замонавий педагогик технологияларни қўллаш мақсадга мувофиқдир.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Norqobilov N. "Qizcha va qarg'alar", 3-sinf "O'qish" kitobi. –T.: O'qituvchi, 2019.
2. Йўлдошев Ж.Ф., Усмонов С.А. «Педагогик технология асослари». –Т.: «Ўқитувчи», 2004 й.
3. Хамидов А. Янги педагогик технологиялар. Ўқув қўлланма. –Тошкент. 2004.
4. Хамидов А. Янги педагогик технологиялар. –Т. 2004.
5. Ў.Толипов., М. Усмоноваева. «Педагогик технологиянинг татбиқий асослари». Ўқув қўлланма. «Фан». ЎзПФТИ, 2006 й.

Kumush Jumanova,
Student, Chirchik State Pedagogical
Institute of Tashkent Region
Muhabbat Yusupova,
Supervisor, Chirchik State Pedagogical
Institute of Tashkent Region

A NEW APPROACH TO TEACHING FOREIGN LANGUAGES: CASE STUDY

Abstract. *The use of case study in teaching foreign languages is one of the most effective ways to develop students' speaking skills. Case study involves the development of students' logical thinking as well as language skills. At the same time, it boosts students' data analyzing skills and stimulates critical thinking.*

Аннотация. *Использование кейсов при обучении иностранным языкам - один из наиболее эффективных способов развития разговорных навыков учащихся. Кейс-стади предполагает развитие у студентов логического мышления, а также языковых навыков. В то же время он развивает у студентов навыки анализа данных и стимулирует критическое мышление.*

Annotatsiya. *Chet tillarni o'rgatishda "case study" metodidan foydalanish o'quvchilarning nutq qobiliyatini rivojlantirishning eng samarali usullaridan biridir. "Case study" o'quvchilarning*